

РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНА ПРИРОДИ

УДК 991.9:502

Любомир ЦАРИК

ВИЗНАЧАЛЬНА РОЛЬ МЕРЕЖНОГО ПІДХОДУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто роль мережного підходу щодо оптимізації природоохоронних територій в умовах завершального етапу формування національної, регіональних та локальних екомереж. Висвітлено реалізацію мережевого підходу на міждержавному, національному, регіональному і локальному рівнях на матеріалах транскордонних територій, зональних і азональних мереж природоохоронних територій, мереж заповідних територій басейнових систем, горбогірних кряжів тощо.

Ключові слова: мережевий підхід, природоохоронна територія, екомережа, мережа транскордонних заповідних територій, басейнова мережа природоохоронних територій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Функції природоохоронних територій (ПТ) розширюються і ускладнюються в сучасних умовах регіонального розвитку. Найважливішою функцією природоохоронних територій є збереження та відновлення біорізноманіття. Природоохоронні території створюються для збереження популяцій, видів, генетичного та екосистемного або ландшафтного різноманіття. Вони націлені на збереження середовищ існування на рівні угруповання, екосистем, ландшафту, біогеографічної області та екорегіону, а також необхідні для життя екологічні процеси. ПТ створюють і як своєрідні захисні зони проти антропогенної діяльності або природної невизначеності, включаючи надзвичайні ситуації та глобальні і регіональні зміни клімату.

Окрім збереження біорізноманіття, функції ПТ передбачають збереження унікальних природних об'єктів, що представляють особливий інтерес, наприклад, окремих відслонень, ландшафтів, водойм, річкових долин, печер або фрагментів пейзажу. Сьогодні збереження біорізноманіття часто поєднується з реалізацією завдань сталого розвитку, забезпеченням чистим повітрям, чистою водою, ґрунтами для вирощування екологічно безпечних продуктів харчування, біологічними ресурсами для господарського використання тощо.

Проте багато природоохоронних територій перебувають під загрозою або розміщуються та плануються у спосіб, що не відповідає природоохоронним пріоритетам, і нині все ще виникає багато питань стосовно створення, управління та ефективності функціонування природоохоронних територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалізація екомережної концепції здійснюється в Україні з 2000 року з прийняттям Законів

України "Про загальнодержавну програму формування національної екомережі України на 2000 2015 роки" та Закону України "Про екологічну мережу України". Розроблені десятки схем басейнових [8], регіональних [5,7], локальних [6] екомереж та базові елементи національної екомережі [1]. На фахових міжнародних форумах (Довкілля для України) відбулись професійні дискусії щодо реалізації ідей мережевого підходу [1,3,6]. Напрацьовані матеріали послужили основою для узагальнення і поглиблення мережевого підходу до оптимізації і ефективного управління заповідними мережами.

Формулювання цілей статті. Метою публікації є реалізація мережного підходу до перспективної організації заповідних територій та об'єктів з урахуванням розробок схем регіональних та національної екомереж в Україні.

Виклад основного матеріалу. На початку 80-х одночасно в Європі і США розроблено дві близькі за змістом концепції екологічної структури ландшафту – "територіальної системи екологічної стабільності ландшафту" та "моделі екологічних плям і коридорів", які були залучені до розробки національних схем охорони природи.

До широкого вживання категорії "екомережа" в науковій літературі використовувались близькі за змістом поняття. Зокрема категорії "територіальні системи екологічної стабільності ландшафту" (Бучек, Лацина, 1985), "екологічний каркас ландшафту" (Кавалюскас, 1987), "регіональні системи природоохоронних територій" (Брусак, Зінько, 1998), "регіональні еколого-стабілізуючі системи" (Царик, 1999). Однак в методології новітньої екологічної географії ці категорії були проміжними ланками, поступившись місцем інтегративній концепції екомереж. Незважаючи на певну популярність

серед науковців різних географічних напрямків, ідея екомережі проходить, мабуть, найвідповідальніший етап свого розвитку – наукового осмислення основних методологічних засад, розробки уніфікованих методичних підходів до проектування національних і регіональних структурних елементів, досягнення юридичної узгодженості законодавчих актів, що регламентують розбудову складових екомережі. Ідея екомережі є невід’ємною складовою концепції сталого (збалансованого) розвитку, основні положення якої законодавчо неформлені в Україні до сьогодні.

Окремі природоохоронні території можуть об’єднуватися в мережу спільними завданнями, загальним управлінням або біофізичними зв’язками. Мережі можуть служити для підвищення біогеографічного представництва середовищ існування та території поширення. Вони можуть також створюватися для збереження ключових взаємозв’язків, підтримки генетичного різноманіття та використання в ролі буфера антропогенізованих територій. Природоохоронна цінність мережі, як правило, є вищою від кожної окремої екологічно ізольованої ПТ. Об’єднання ПТ в мережі сприяє також розширенню потенціалу окремих ділянок, знімає конфліктні протиріччя, пом’якшує соціально-економічні обмеження, полегшує дотримання природоохоронного режиму тощо.

В межах прикордонних територій України з країнами сусідами формується *мережа транскордонних природоохоронних територій* – біосферних резерватів, які включають окремі природоохоронні об’єкти різних категорій охорони для збереження біорізноманіття, одночасно забезпечуючи сталий розвиток регіону, пропаганди невиснажливого природокористування, підтримки вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції, збереження історико-культурної спадщини, розвитку зеленого туризму тощо.

Географічне розташування України у Центральній-Східній Європі зумовлює створення спільних заповідних територій з сусідами-державами. Першим був створений у Карпатах трилатеральний українсько-польсько-словацький біосферний резерват "Східні Карпати". Другим був створений українсько-румунський біосферний резерват "Дельта Дунаю". Надалі запроєктовано створення таких біосферних резерватів: українсько-польських "Розточчя" і "Жовківського" та українсько-польсько-білоруського "Західне Полісся", українсько-російських "Брянські та Старогутські ліси",

Керченсько-Таманського, українсько-румунських "Мармароські гори", "Чивчини", "Вижницького", "Мармароші", "Гутинського" українсько-словацького – "Вигорлатського", а також заповідних природоохоронних територій у пограниччі з Угорщиною – "Тисянська долина", з Білоруссю – "Кортеліси", "Любешівського", "Вичівського", "Чорнобильського", з Росією на межі Сумської, Харківської, Луганської областей. З Молдовою – на межі з Вінницькою, Одеською областями. Цей напрямок наукової діяльності є перспективним, оскільки у пограниччі збереженими є природні комплекси, які виступають об’єктами ефективної природоохоронної співпраці і реалізації спільних проектів.

Наступною мережею природоохоронних територій є *екомережі* загалом та зокрема їх фрагменти в межах зональних біомів України. Мережі зональних екокоридорів є одним із прикладів об’єднання природоохоронних територій і об’єктів у функціонально-просторові системи задля збереження умов середовищ існування типів і підтипів ландшафтів та субширотних міграційних шляхів. Схему екомережі Поліської провінції зони мішаних лісів з осовим Поліським субширотним екокоридором розроблено науковцями інституту ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України у складі 16 ключових і 25 сполучних територій міжнародного і національного значень [1]. Серед зональних екомереж розроблені схеми зони широколистяних лісів та лісостепової зон України з осовим Галицько-Слобожанським екокоридором, в обґрунтуванні базових елементів яких брали участь науковці Інституту географії НАН України, Львівського національного університету, Харківського національного університету, Тернопільського національного педагогічного університету, Полтавського університету та колективи інших наукових установ і організацій [1,5].

Розроблені схеми екомережі Карпатського природного регіону науковцями Національного університету "Кієво-Могилянська академія" у 2005-2006 рр., а також фахівцями Львівського національного університету та Інституту екології Карпат НАН України. В її межах 5 транснаціональних екокоридорів об’єднують 28 ключових територій національного значення, що забезпечуватимуть збереження певних типів висотної поясності гірських ландшафтів із специфічними умовами горизонтально-висотної міграції живих організмів і збереженням комплексу умов існування гірських класів

ландшафтів. Науковим координатором розробки схеми екомережі Карпатського регіону був колектив Інституту екології Карпат НАН України.

У розроблених схемах басейнових екомереж (басейну Дніпра) основний акцент зроблено на можливі шляхи природоохоронної оптимізації басейнів на основі врахування різноаспектних визначальних факторів життя та їх внутрішньої конфігурації. Схема екомережі басейну Дніпра розроблена і опублікована у 2004 році у монографічному дослідженні "Концепції, принципи и методы создания экосети Украины" [8].

Розробники схем регіональних екомереж основну увагу приділяли оптимізації геосистем за поєднанням в межах адміністративних областей зонально-азональних факторів їх організації і ув'язки запропонованих схем зі схемами зональних геосистем. Так, розробники схеми екомережі Поділля враховували зональні закономірності зон мішаних і широколистяних лісів з азональними особливостями функціонування геосистем в межах Західноукраїнського краю та лісостепової зони з азональними відмінами Дністровсько-Дніпровського лісостепового краю. Ключовими екокоридорами

регіональних екомереж виступають річководолинні (рис.1). В їх межах зосереджена значна кількість розрізаних заповідних територій. Подільська частина Дністровського екокоридору протяжністю близько 500 км представлена двома національними природними і двома регіональними ландшафтними парками, 18 заказниками і 76 іншими заповідними територіями і об'єктами загальною площею понад 55 тис. гектарів. Ступінь заповідності річкової долини складає близько 110 га заповідних територій на 1 км. довжини, а по відношенні до екокоридору – його заповідність на багатьох відтинках є абсолютною. Такий високий ступінь заповідності екокоридорів є гарантом ефективного виконання ним природоохоронних, середовищепідтримувальних функцій. В межах Серетського річко-долинного екокоридору зосереджено 58 заповідних об'єктів загальною площею понад 5 тис. гектарів, що складає 25 га заповідних територій на 1 км довжини річкової долини. Заповідність цієї річкової долини поступається дністровській біль ніж у 4 рази. В межах подільського відтинку Південно-Бузького екокоридору зосереджено понад 60 заповідних територій і об'єктів площею понад 7200 гектарів [5].

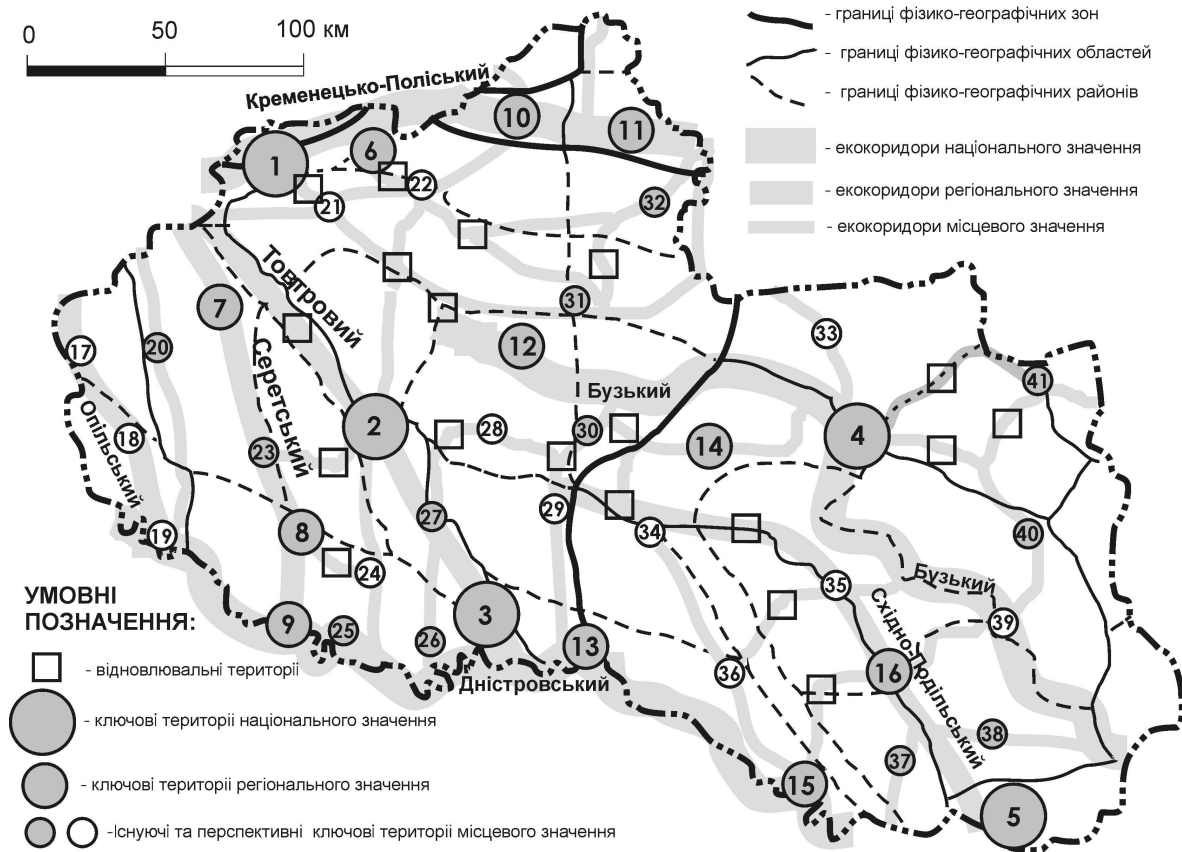

Рис. 1. Схема екомережі Поділля.

За умов функціонування екомережі ці заповідні об'єкти можна перенацілити і на виконання ряду екомережних функцій – як збереження оселешних середовищ для водно-болотної рослинності, водних видів птахів, риб, земноводних і підтримання природного балансу річкової екосистеми загалом. У регіональних схемах екомереж одним із найважливіших завдань є збереження природного потенціалу окремих горбогірних ділянок, збереження унікальних водно-болотних природних комплексів, створення захисних буферних територій навколо біосферних і природних заповідників, національних природних парків, зняття конфліктних протиріч, пом'якшення соціально-економічних обмежень, полегшення дотримання природоохоронного режиму. Реалізація мережевого підходу до організації ПТ на регіональному і локальному рівнях є не менш актуальною. Так в межах унікального Товтрового кряжу, який простягнувся більш ніж на 250 км, необхідно забезпечити збереження біотичного і ландшафтного різноманіття 4-х ландшафтних округів: Мильнівського, Збаразького, Красненського (в межах Тернопільської області) і Товтрового (в межах Хмельницької області). Загальна площа заповідних територій в межах або примикаючих до меж кряжу складає 26810 га.

Однак ці заповідні об'єкти розташовані вкрай нерівномірно і не завжди відповідають меті збереження унікального природного комплексу. Заповідність Мильнівських Товтр складає більше 22%, однак наявні заповідні об'єкти не забезпечують збереження всього природного комплексу, а тільки його зоологічний компонент (95% заповідних площ складають загальнозоологічні заказники). Заповідність Збаразьких Товтр складає всього 0,5%. Найвищою і найефективнішою є заповідність Красненських Товтр (більше 27% загальної площі, 98% яких припадає на природний заповідник "Медобори"). Товтровий природний округ знаходиться в межах НПП "Подільські Товтри", однак реальна заповідність цього відтинку Товтр складає близько 12%. Усі ці заповідні території не об'єднані єдиним завданням збереження унікального товтрового пасма, яке стане важливим в умовах функціонування регіональної екомережі Поділля або створення першого в Україні геопарку для збереження унікального природного об'єкту – Товтрової гряди. Подібного роду мережі заповідних об'єктів,

націлені на збереження цілісних природних комплексів, є актуальними для Кременецького, Опільського горбогірного районів і річково-долинних комплексів.

Тому розробка перспективних схем заповідних мереж повинна враховувати перш за все збереження цілісності природних комплексів. Мережі служитимуть підвищенню біогеографічного представництва середовищ існування та території поширення видів, угруповань. Вони можуть також створюватися для збереження ключових взаємозв'язків, підтримки генетичного різноманіття тощо. В межах Мильнівського і Збаразького природних округів Товтрового кряжу доцільно створити філіали природного заповідника "Медобори" за для репрезентативності ними природи усіх ландшафтних округів Товтр в межах Тернопільської області.

Формування локальних екомереж міських поселень спрямовано на стабілізацію природного середовища проживання населення, максимальне збереження і відновлення ландшафтного і біотичного різноманіття, підтримання належного стану квазіприродних і антропогенних ландшафтів урбанізованих екосистем. Розроблена схема екомережі м. Тернополя відобразила конфігурацію і функціональні особливості екологічного каркасу міської екосистеми, так і базових елементів екомережі. Вона є основою перспективних планувальних заходів, зокрема розробки Генерального плану міста задля досягнення його збалансованого розвитку [6].

Висновки: Мережевий підхід до просторово-функціональної оптимізації заповідних територій України є ефективним на сучасному етапі входження заповідних об'єктів до складу національної і регіональних природоохоронних систем, оскільки сприятиме збереженню оселешних середовищ для водно-болотної рослинності, водних видів птахів, риб, земноводних і підтримання природного балансу річкових екосистем.

Він реалізується задля створення транскордонних контактних елементів національної екомережі з екомережами сусідів; посилення цілісності природи зональних біомів, фізико-географічних країн, країв, фізико-географічних провінцій і областей; а також формування ефективних форм охорони цілісних природних комплексів і об'єктів.

Література:

1. Національна доповідь про стан формування національної екомережі України за 2006-2010 роки. – Херсон: Грінь Д.С., 2012 – 200 с.
2. Розбудова екомережі України /За ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка. – К.: Програма розвитку ООН. Проект "Екомережі", 1999. – 127 с.

3. Розвиток заповідної справи в Україні і формування Пан'європейської екологічної мережі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.Рахів, 11-13 листопада 2008). Ред. колег: Гамор Ф.Д. (відп. ред.) та ін. – Рахів, 2008. – 510 с.
4. Царик Л.П. Біоцентрично-мережева структура ландшафту як об'єктивна передумова формування елементів перспективної екомережі / Л.П. Царик // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця: Тезис, 2008. – Вип.16. – С. 45-52.
5. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація. Монографія / Л.П. Царик – Тернопіль: „Підручники і посібники”, 2009. - 320 с.
6. Царик Л.П. Локальна екомережа м. Тернополя / Л.П.Царик, П.Л.Царик / Стратегія розвитку сучасного міста/ Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конфер., 25-27 квітня 2011 р., Сімферополь. – Сімферополь, Крим. Ін.-т бізнесу УЕУ, 2012. - С.138-143.
7. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку (на матеріалах Тернопільської області) / П.Л. Царик – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2005. – 172 с.
8. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Концепція, методи і критерії створення екосети України / Ю.Р.Шеляг-Сосонко, М.Д. Гродзинский, В.Д. Романенко. – К.: Фитосоціоцентр, 2004. – 144 с.

References:

1. Nacional'na dopovid' pro stan formuvannya nacional'noyi ekomerezhi Ukrainy' za 2006-2010 roky'. – Xerson: Grin' D.S., 2012 – 200 s.
2. Rozbudova ekomerezhi Ukrainy' / Za red. Yu.R. Shelyag-Sosonka. – K.: Programa rozvy'tku OON. Proekt "Ekomerezhi", 1999. – 127 s.
3. Rozvy'tok zapovidnoyi spravy' v Ukraini i formuvannya Pan'yevropejs'koyi ekologichnoyi merezhi. Materialy' mizhnarodnoyi naukovoprakty'chnoyi konferentsiyi (m.Raxiv, 11-13 ly'stopada 2008). Red. koleg: Gamor F.D. (vidp. red.) ta in. – Raxiv, 2008. – 510 s.
4. Czary'k L.P. Biocentry'chno-merezheva struktura landshaftu yak ob'yekty'vna peredumova formuvannya elementiv perspekty'vnoyi ekomerezhi / L.P. Czary'k // Naukovi zapysky' Vinny'cz'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy'tetu imeni My'xajla Kocyuby'ns'kogo. Seriya: Geografiya. – Vinny'cya: Tezy's, 2008. – Vy'p.16. – S. 45-52.
5. Czary'k L.P. Geografichni zasady' formuvannya i rozvy'tku regional'ny'x pry'rodooxorony'x sy'stem: konceptual'ni pidhody', prakty'chna realizaciya. Monografiya / L.P. Czary'k – Ternopil': „Pidruchny'ky' i posibny'ky'”, 2009. - 320 s.
6. Czary'k L.P. Lokal'na ekomerezha m. Ternopolya / L.P.Czary'k, P.L.Czary'k / Strategiya rozvy'tku suchasnogo mista/ Materialy' Vseukrayins'koyi nauk.-prakt. konfer., 25-27 kvitnya 2011 r., Simferopol'. – Simferopol', Kry'm. In.-t biznesu UEU, 2012. - S.138-143.
7. Czary'k P.L. Regional'na ekomerezha: geografichni aspekty' formuvannya i rozvy'tku (na materialax Ternopil's'koyi oblasti) / P.L. Czary'k – Ternopil': Vy'davn. viddil' TNPU, 2005. – 172 s.
8. Shelyag-Sosonko Yu.R. Kontseptsiya, metody i kriterii stozdaniya ekoseti Ukrainy / Yu.R. Shelyag-Sosonko, M.D. Grodzinskiy, V.D. Romanenko. – K.: Fitosotsiotsentr, 2004. – 144 s.

Резюме:

Царик Л.П. ВЕДУЩАЯ РОЛЬ СЕТЕВОГО ПОДХОДА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ОПТИМИЗАЦИИ ПРИРОДООХРАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ.

Рассмотрено роль сетевого подхода к оптимизации природоохранных территорий в условиях завершающего этапа формирования экосетей разных рангов. Освещено реализацию сетевого подхода при создании трансграничных заповедных территорий Украины, формировании национальной экосети и ее элементов: экосетей природных зон, физико-географических стран, провинций и областей. Рассмотрены варианты создания экосетей отдельных регионов (Подолья), бассейновых систем (экосеть бассейна р. Днепр), административных областей (Тернопольской), локальных экосетей (г.Тернополя) и предложены сети заповедных территорий в пределах речных долин, возвышенных кряжей и т.п..

Проведена оценка состояния природоохранных территорий соединительных территорий (экокоридоров) в пределах речных долин Подолья, которая продемонстрировала высокую степень насыщения экокоридоров заповедными территориями разных категорий. На примере заповедности природных округов Толтрового кряжа показано низкую эффективность функционирующих заповедных территорий и предложено формирование взаимодополняемой системы сети заповедных территорий и объектов, в том числе двух филиалов природного заповедника "Медоборы" в пределах Мыльнивского и Збаражского природных округов.

Разработанная схема экосети г. Тернополя демонстрирует конфигурацию и функциональные особенности экологического каркаса города, базовых элементов экосети.

Реализация экосетевого подхода благоприятствует поддержанию целостности природы, сохранению природных сред и поддержанию природного баланса экосистем.

Ключевые слова: сетевой подход, природоохранная территория, экосеть трансграничных заповедных территорий, бассейновая экосеть природоохранных территорий.

Summary:

Tsaryk L.P. LEADERSHIP ROLE NETWORK APPROACH AT THE PRESENT STAGE OPTIMIZATION CONSERVATION AREAS.

Considered as a network approach to optimization of protected areas under the final stage of the formation of ecological networks of different ranks. Lit the implementation of the network approach in establishing transboundary protected areas of Ukraine, the formation of a national ecological network and its elements: ecological network of natural areas, physiographic countries, provinces and regions. Consideration of options for creating ecological networks of individual regions (Podolia) Basin Systems (Econet River basin Dniro) administrative regions (Ternopil), local ecological networks (Ternopil) and proposed network of protected areas within the river valleys, lofty ridges, etc.

An assessment of the state of conservation areas connecting areas (ecocorridors) within the river valleys of Podolia, which demonstrated a high degree of saturation ecocorridors reserved territories of different categories. On an example of protected natural districts Toltrovogo ridge shown low efficiency of functioning of protected areas and proposed the formation of a complementary system of a network of protected areas and facilities, including two branches of the natural reserve "Medobory" within Mylnivskogo and Zbarazh natural districts.

The scheme econet of Ternopil shows the configuration and functional features of the ecological framework of the city, the basic elements of ecological network .

Implementation ecocorridors approach favors maintaining the integrity of nature, preservation of natural

Keywords: network approach, conservation, Econet transboundary protected areas, conservation areas Econet basin.

Рецензент: проф. Іщук С.І.

Надійшла 20.04.2014р.

УДК 332.3:711.4 +911.9: 528.4+502.171 (477)

Петро СУХИЙ, Марія-Тетяна АТАМАНЮК

ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПРИРОДНИХ РАЙОНІВ ПЕРЕДКАРПАТТЯ

У статті розглянуто вплив окремих агрокліматичних чинників на сучасну структуру та особливості використання земель сільськогосподарського призначення території Передкарпаття у розрізі природничих фізико-географічних районів. Проведено ранжування виділів за часткою категорій земель сільськогосподарського призначення. Визначено рівні та величину значень коефіцієнта залучення земель сільськогосподарського призначення до активного господарського обігу. Виокремлено особливості спеціалізації в усіх категоріях виробників сільськогосподарської продукції. Розкрито сучасну структуру використання земель сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: земельний фонд, категорії земель, структура угідь, землекористування, землі сільськогосподарського призначення, рілля, перелоги, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища, сільськогосподарські угіддя, несільськогосподарські угіддя, залучення земель до активного сільськогосподарського обігу, спеціалізація аграрного виробництва.

Актуальність дослідження. Землі сільськогосподарського призначення – найбільш важлива і значна частина структури земельного фонду, які надані і використовуються для виробництва продукції рослинництва, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної, навчальної діяльності та розміщення відповідної виробничої інфраструктури. З економічної точки зору зазначена категорія земель відрізняється від інших тим, що вони одночасно є засобом виробництва та виробничим потенціалом в аграрній сфері економіки країни. Земельні ресурси за умов інтенсивного розвитку продуктивних сил зазнають активного антропогенного навантаження, наслідком якого є їх значне забруднення промисловими, транспортними та побутовими відходами і викидами, розвиток ерозійних процесів та зменшення родючості. Багатоаспектність використання землі як об'єкта господарської діяльності людини, її обмеженість та іммобільність у просторі, незамінність і невідтворюваність ставлять на перший план проблеми раціонального використання, підвищення родючості та охорони ґрунтів. Актуальність досліджуваної проблематики підкреслюється й тим, що відбувається скорочення площ сільськогосподарських земель за рахунок їх вилучення для цілей житлово-промислового та транспортного будівництва, спорудження об'єктів туристсько-рекреаційного призначення, що в кінцевому результаті призводить до зменшення показників землезабезпеченості населення.

Вихідні передумови. Території Передкарпаття, яка має значну протяжність із південного заходу на південний схід, притаманне вели-

ке різноманіття ландшафтних комплексів, зумовлене впливом низки природно-географічних чинників та формуванням природно-господарських територіальних систем різних видів і рангів, що є наслідком процесів давнього історичного заселення, тривалого господарського освоєння досліджуваного регіону. Саме під впливом низки природно-географічних та соціально-економічних факторів відбувалось формування структури земельного фонду, яка в умовах сьогодення зазнає впливу трансформаційних процесів.

Територія сучасного Українського Передкарпаття має тривалу історію наукових досліджень природничого, соціально-економічного та землевпорядного спрямування. Перші фундаментальні дослідження природи та господарства регіону належать польським, австрійським та румунським вченим, які досліджували територію починаючи із XIX століття. Ізпоміж доробок можна виокремити праці Ф. Гербіха (1859), К. Поля (1876), К. Козака та Є. Фішера (1900), В. Тейсесер (1903), В. Конрада (1917), Й. Чижевські (1925), А. Зглінської (1931), Й. Кондрацькі (1937), А. Маліцького (1938) та К. Братеску (1940).

Через пізніше включення Західноукраїнських областей до складу України активні дослідження території Передкарпаття припадають на другу половину XX століття. З-поміж яких необхідно виокремити фундаментальні доробки К.І. Геренчука (1964), О.І.Токмакова (1956), Г.М. Висоцького, В.П. Попова (1957), Л.І. Воропай (1966), М.О. Куниці (1967), П.О. Кучинського (1956), М.М. Рибіна (1967), Г.П. Міллера (1966). Значну увагу дослідженню фізико-